

# ANTROJI DALIS

Saturday Supplement

# MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

1987 m. sausio mėn. 10 d. / January 10, 1987

Nr. 6 (2)

## KERTINĖ PARAŠTĖ

### Kol entuziazmas dar neataušęs

I liaudies minklę — Kokie metai trumpiausi? atsakoma: Nauji metai. Panašiai galima klustelti: Kokia pradžia labiausiai žadanti? Be abejo — naujametinė.

Todėl ir knieti, kol entuziazmas dar neataušęs, pateikti kelis pageidavimus. Yra daug dalyku, kuriuos galima įkūnyti, tik reikia naujametinio ryžto.

Ižengėme į Lietuvos krikšto sukakties metus. Juos ruošiamasi prasmingai paminėti įvairiuose frontuose. Skaitome spaudoje, kad Bruno Markaitis kuria jubiliejinę oratoriją „Baptizo vos“ (Krikštijū jus) Bernardo Brazdžionio žodžiais. Ji bus atlikta Toronte su jungtiniu choru, solistais, orkestru. Bernardui Brazdžionui pagerbti kantata „Per pasaulį keliauja žmogus“ yra parašęs Bronius Budriūnas. Ir šioji bus atlikta šiomet Los Angeles.

Tai platus mostai. Tačiau norisi minimų ir kitų kompozitorių paklausti: Ar negalima sukakties progą, pasitelkus produktivius lyričius, sukurti kelias Velykų ir Kalėdų giesmes? Turiu minty tokias, kad savo melodingu paprastumu išliktų sąmonėje ilgą laiką, būtų mielai giedamos ir tuo praturtintų pernelg skurdų savų giesmių repertuarą.

Dailininkų raginti nereikia. Jų ligšiolinis našumas prašoka visus lūkesčius. Daugelio tautiečių rezidencijos pergūstos tapybos, grafikos darbai. Sakyčiau, net neskoningai pergūstos. Ne syki pamatai žymaus dailininko kūrinių pakabintą niūrioje kerteje, verandoje, ar dėl vietos stokos užkištą pasienyje, net laikoma garže.

Tad ar nevertėtų suorganizuoti metines atliekamų paveikslų parodas. Jose už prieinamas kainas pardavinėti tuos originalus meno gerbėjams, kurie tikriausiai yra pasirodę išgyta kūrinių pakabinti garbingoje vietoje.

Prieš Kalėdas gavau brangią dovaną iš buvusios Kauno IV gimnazijos mokytojos Valės Barmienės — *Literatūros lankų* komplektą. Betvarkydama savo lituanistinę biblioteką, mokytoja nusprendė, kad šitie *Literatūros lankai*, kurių neturėjau, man bus naudingi. Žinoma, kad bus. Už tai labai ačiū.

Esu tikras, išsiviję yra žmonių, kurie nori praretinti savo bibliotekėlių kračius. Būtų gera,

### Šiame numeryje:

Kol entuziazmas dar neataušęs • Prisiminimai apie Kiprą Petrauską • Lietuvių imigracija į Kanadą • Jonės Kvietytės-Young eilėraščiai • Australas, dainuojąs lietuviškai • Botanikas dr. Gintaras Kantvilas • Jono Jurašo spektaklis Muenchene • Mintys po teatro festivalio • Chicago's teatruose

## Dul - dul - dūdelė

Neskelbti arba užmiršti amžininkų prisiminimai apie Lietuvos Valstybinės operos solistą Kiprą Petrauską

RAIMUNDAS MARIUS LAPAS

### Biografinė uvertiūra

Kauniečiams pirmą kartą Kipras Petrauskas malonumą padarė, dalyvaudamas 1908 m. gegužės mėn. 22 d. „Dainos“ draugijos suruoštame miesto teatre lietuvių vakare. To vakaro programa susidarė iš koncertinės bei vaidybinės dalių. Koncertinėje dalyje dalyvavo pats Kipras, kompozitorius M. K. Čiurlionis, muziko V. Nacevičiaus vedamas „Dainos“ draugijos choras. Čiurlioniu akompanuojant, Petrauskas su dideliu pasisekimu padainavo Glinkos „Aušrinė žvaigždė“, arčiau iš Verdi operos „Verteris“ bei Dargomizskio „Vestuvės“. Labai teigiamai savo recenzijoje atsiliepė laikraštis *Sievero* — *Zapadnyj Telegram*.

### Antro tokio — neturėsime...

Poetai — laimingi: didelė dalis jų galios glūdi jų nežinojime. Nereikia tik, kad jie per daug gyvai ginčytųsi dėl jų meno istatymų: čia jie nustoja savo žavingumą, sykiu išryškindami savo stotiškumą — kaip žuvis iš vandens ištrauktas, jie tuščiai bylinėjasi bevaistuose teorijos plotuose...

Ne veltui šie Nobelio laureato prancūzo Anatole France žodžiai glūdi Kipro asmenybėje. Jau nystėje Anatole France buvo laikomas rafinuotu menininku, atkakliau siekias formos negu mintių žaismo, bei aistringai entuziasti tobulo grožio, dažnai ciniškas žmogiškoms institucijoms. Šviežiam, Petrapilį pradėjusiam lietuviui dainininkui, o paskui grįžusiam įsteigti savo numylėtame Kaune — Lietuvos laikinoje sostinėje Valstybės operą galėjo būti panašūs pergyvenimai. Iš tikrųjų, negražūs tie žodžiai „gal“ arba „galėjo“. Tarsi paimk ir sudramatink žmogaus likimą! Tačiau parūpo toliau pagvilindinti cituotus France žodžius su bostonišku rašytoju „asiu Santvaru. Santvaras sutinka, jog turbūt France yra daugiau ar mažiau teisus, kai jis kalba apie „tuščią bylinėjimąsi bevaistuose teorijos plotuose“. Blogiau būna, kai poetai nugrimzta į tarpusavę neapykantą — tada iš viso jie negali susiprasti ir susikalbėti. Tačiau kaip velionis Kipras į tą samprotavimą atsilieptų, šiandien būtų sunkoka įspėti, nes tokių temų mūsų bostoniškas poetas su Kipru niekad negvildomas. Konstatuotina tik viena — mūsų tautinės kultūros ugdymui jis nebuvo šaltas ir tai jam

Pr. V.

nebuvo svetima. Jis mėgo poeziją, paskaitydavo naujais lietuvių autorių poezijos knygas, gan artimai bendravo su poetais Faustu Kirša, Kaziu Binkiu ir Balii Sruoga. Gal daugiausia su Kirša, nes pastarasis taip pat mėgo pasėdėti prie kortų stalo ir pastumdyti biliardo kamuoliukus. Kiprui tie žaidimai, medžioklės ir meskeriojimai būdavo atgaiva po įtempto darbo teatre.

### Iš praeities gramofono

Dažnai mūsų radijo laidose skamba žinomesni Kipro įrašai — operu arijos bei lietuvių liaudies dainos. Dauguma tų senų 78 APM prieškarinių plokštelių buvo restauruotos ir išleistos ilgo grojimo plokštelių forma Rygoje, Leningrade ir Londone. Įdomiausi įrašai, pirmutinės per Kipro karjerą įdainuotos plokštelės, de, ja, iki šiol mažai težinomos ar girdetos. Vilniuje gyvenantis diskografas — plokštelių rinkėjas Algirdas Moteika užpėreitų metų *Kultūros baru* Nr. 12 savo straipsnyje apie Petrausko diskografiją kaip tik išskėlė pirmųjų „Vox“ bendrovės Kipro įrašų klausimą. Minėtos plokštelės buvo Kipro įdainuotos dar prieš ju „Odeono“ plokštelių išleidimą 1924 metais. Moteikos nurodytos „Vox“ matricos parodo, jog 354A įrašyta Fausto kavatina su orkestru rusų kalba, 3551/2A Kavaradosio arja iš operos „Tosca“ III veiksmo italų kalba. Tačiau ir ankstyvesniuose įrašuose nesiribota tik arjomis. Štai Kipras įdainavo į Nr. 573B simpatinga, nuotaikinga Bleichmano romanso „Pavasario daina“, o kitoje pusėje Nr. 574B Antano Vanagačio harmonizuota liaudies daina „Dul-dūdelė“. Apie kitus įrašus Moteika net nežinojo, kreipdamas šio straipsnio skaitytojų dėmesį reikiamoms papildymams. Ir tarsi iš praeities gramofono nusišypso iš tolimos Chicago RCA Victor bendrovės sūniukas „Nipper“ su žinia, jog yra žinoma dar viena Kipro Petrausko plokštelė „Vox“ serijoje. Plokštelėje su matricos Nr. 351A Kipras italų kalba įdainavo ariją „Addio, Mignon“ iš Thomas operos „Mignon“, o kitoje pusėje 352A „Che gelida manina“ iš Puccini operos „La Boheme“. Aišku, tais laikais Kipras „Vox“ plokštelių etiketėse buvo rašomas „K. I. Piotrovskij“. Iš esamų matricos numerių galima saugiai spėti, jog „Kiprijašas“ (kaip jį vadindavo jo geras bičiulis garsusis Šalipinas) buvo įdainavęs ir daugiau kūrinių „Vox“ bendrovei.

### Jubilijatas

Didžiojo rusų kompozitoriaus Rimskio-Korsakovo kūryboje „Kitežas“ užima kiek specifinę vietą; opera visa persisunkusi mistika, simbolizmu, legendarine dvasia. „Kitežas“ dažnai vadinamas „rusišku Parsifaliu“; šis palyginimas su Richardo Wagnerio priešmirtiniu šedevru yra suprantamas: abiejose operose yra daug bendro tiek nuotaika, tiek net turiniu. Tik „Kitežas“ — ypačiai rusiškas; yra tai gal rusiškiausia iš Rimskio-Korsakovo operų.

### „Wahrheit der Darstellung“

Kipras Petrauskas Valstybės teatre turejo atskira, tik jam vienam įrengtą grimavimosi ir persirengimo kambarį. I vaidinimus, kuriuose jis dalyvavo, atėdavo geru pusvalandžiu anksčiau, negu įstatymai liepia. Nusigrimuodavo, apsirengdavo, o po to, nelaukdamas jokių paraginimų, eidavo į sceną. Anapus dekoracijų dar buvo gana didelė scenos erdvė, kurios žiūrovai negalėjo matyti. Ten Kipras labai



Kipras Petrauskas prie fortepijono — Nepriklausomybės laikų nuotrauka.

neramiai vaikščiodavo, krenkšdavo, kosėdavo, seilėm apspjauydavo aukštas scenos sienas (sienos buvo dulkiem padengtos, tai nieko nebuvo matyti). Tą vakarą, pasakoja Stasys Santvaras, buvo vaidinama Verdi opera „Otello“, kurioje ir aš turėjau mažą Rodrigo vaidmenį. Matydamas tą Kipro nerimą, tą jo nervingumą (aišku, ir man pačiam nebuvo linksma), neištvėriau, priėjau prie jo ir gan naiviai paklausiau:

— Maestro, jei Tamsta taip nerimsti, jei dabar taip jaudiniesi, tai kas bus, kai išėsi į vaidinimo aukštę?

Kipras pažūrėjo į mane, šyptelėjo, paėmė mane už parankės, privedė prie dekoracijų slenkstelio ir tarė (žodis žodin, tokių dalykų negalima pamiršti): — Santvarai, ar matai tą slenkstį? Iki to slenkstio aš esu Kipras Petrauskas, kvailas Kipras, bet, kai tai slenkstis peržengsiu, aš būsiu Otello, kitas žmogus, visi kvailiojimai savaime pradings...

Didžiojo rusų kompozitoriaus Rimskio-Korsakovo kūryboje „Kitežas“ užima kiek specifinę vietą; opera visa persisunkusi mistika, simbolizmu, legendarine dvasia. „Kitežas“ dažnai vadinamas „rusišku Parsifaliu“; šis palyginimas su Richardo Wagnerio priešmirtiniu šedevru yra suprantamas: abiejose operose yra daug bendro tiek nuotaika, tiek net turiniu. Tik „Kitežas“ — ypačiai rusiškas; yra tai gal rusiškiausia iš Rimskio-Korsakovo operų.



Kipro Petrausko vaidintu operinių rolių nuotraukinis kolazas.

mas ir chorų partijose. Ar ne savotiška, kad Kipras Petrauskas — šis gyvenimo laimėtojas scenoje — dažniausiai briliantiškas „pirmas meilužis“ — savo meno triumfo jubiliejui pasirinko šią rusišką mistišką operą, kur jam tenka gyvenimo nuskriausto, net ubagu niekinamo „paskutinio girtuoklio“ rolę? Keista?

Ir nepaisant pasirinktosios rolės, kaip pažymėjo tą 1936 m. gruodžio mėnesio vakarą *Lietuvos aid* recenzentas muzikas Vladas Jakubėnas, publika kėlė ovacijas, karštai sveikino jubiliatą bei artistus ir ne syki šaukė į sceną taipgi ir meno vadovus dirigenta M. Šteimaną ir režisierių P. Oleką.

„Kitežas“ — viena iš geriausių rinktinių operų plačiame Kipro Petrausko repertuare.

### Balsas — efektyviausia nuotaikos perteikimo priemonė

„Kipro Petrausko balsas? Sunku apie tai ką nors naujo pareikšti. Iš vienos pusės — didelė Dievo dovana: iš antros — gili kultūra ir puiki mokykla. Techniškai žiūrint, sklاندus, puikiai funkcionuojantis instrumentas, tobulai išlygintas tiek skalės, tiek dinaminis perėjimų atžvilgiu. Tembras švelniai, giedriai lyrinis, bet, kur reikia, ir ne be dramatiškos akcentu, ir švelniausias „pianissimo“ visuomet gali virsti galingu „fortissimo“. Vaidyba santūri, operiškai stilinga, o kartu liudijanti stambų scenišką talentą. Tačiau kas svarbiausia — visa tai Dievo suteikta tokiu gausumu, kad kilo pasaulinio masto artistas, harmoningas, išbaigtas, suliejęs visus savo duomenis į viena organinę visumą...“

(Muzikos recenzento Vlodo Jakubėno žodžiai, tarti Kipro Petrausko jubiliejiniais 1936 metais)

### Iš ilgamečio patyrimo pasmėta gili teisybė

„Ot Boga moj posoch, ot Boga svirel...“

Jurgis Baltrušaitis

„Turbūt šį tą prisimenu, šį tą mačiau ir matau. Kipras Petrauskas, eidamas į sceną, visada žėgnodavosi. Kodėl tokio didelio talento ir tokio lakaus balso dainininkas tai darė? Esu tikras, jis taip elgėsi tik dėl to, kad savo sielos gelmėje gyvai jautė, jog „Ot Boga“ ir jo „svirel“, ir jo „svirel“... Be abejo, tai sumažindavo sunku ir nelengvai paaiškinama netikrumą, su kuriuo kiekvienas aktorius

(Nukelta į 2 psl.)

# Dul - dul - dūdelė

(Atkelta iš 1 psl.)

Angia į sceną, atsiskydamas savojo „aš“ ir persikūnydamas į kitą žmogų. Prisimenu, tuo klauzimu tikrai vaizdingai pasisakė kitas iškilus mūsų Operos teatro solistas – Ipolitas Nauragis. Jis taip tarė: „Visada bijau į sceną eiti – tuo metu žmogus jautiesi, kaip šuva, metamas į upę. Jei neplauksi – prigersi...“

(Iš rašytojo Sinsio Santvaro laiško R. M. Lapui 1985 m. vasario mėn. 5 d.)

## Didžiuliam karo išvakarių kaleidoskope

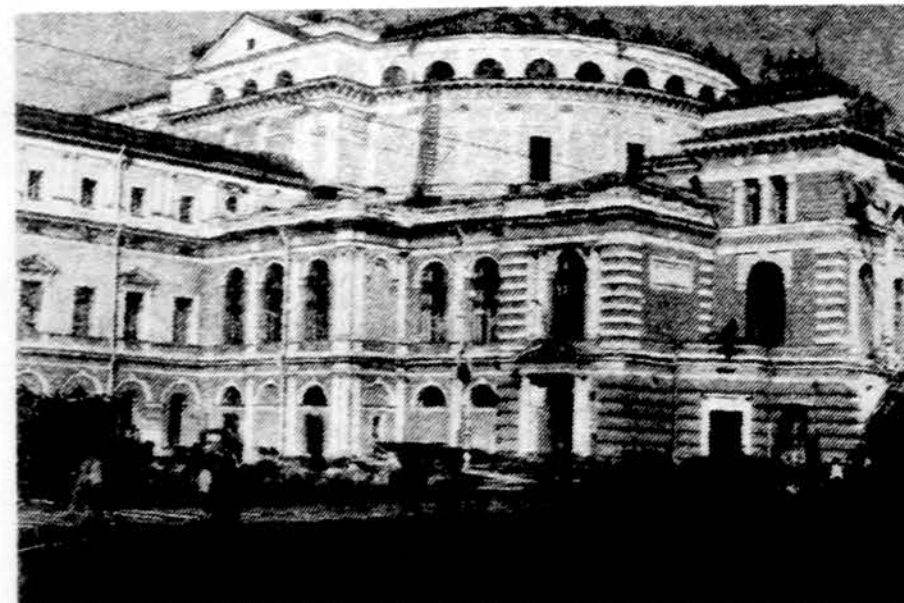
Ant m. no ronojo stalo guli pageltonavusi laikraščio iškarpa. Sena, sutrupėjusi iškarpa. Tarpai, tarsi artisto dalis. „Balandžio mėn. 19 d. Vienybės įstaigoje atsilankė Lietuvos operos dainininkas ir koncertu rengėjas p. Vasiliauskas, kuris buvo atvykęs į Ameriką trumpam laikui ir bal. 22 d. vėl atgal grįžta į Lietuvą. P. Jonas Vasiliauskas atvyko čia atlikti kai kurių reikalų, igaliotas Lietuvos Valstybės Operos dainininko Kipro Petrausko. Pasaulinės Parodos proga atvyks rudenį ir bus surengta keletas viešų koncertų. Manoma, kad keletas koncertų įvyks ir kitose didesnėse lietuviškos apgyventose kolonijose, kaip Chicagoje, Clevele, Detroit, Bostone ir kitur. Pirmasis didžiulis koncertas įvyks New Yorke Carnegie Hall. Tuo reikalu p. J. Vasiliauskas jau susitarė. Apie rugpjūčio mėn. p. J. Vasiliauskas atvyks vėl į Ameriką paruošti kai kurių parengiamųjų darbų. Vėliau atvyks ir Kipras Petrauskas“. Bet Kipras po visų angažavimų nevyko į JAV, kas, žinoma, sukėlė skaudų Amerikos lietuvių apsilvylimą. Buvo žinoma, jog Kipras koncertų nemego, dažnai pats sakydavo: „Koncertinėj scenoj aš esu tik Kipras, jaučiuo- si, lyg būčiau nuogai nurengtas klausytojų akivaizdą“. Bet ar toji buvo tikra Petrausko atsakymo nuone kelionės Amerikon priezastis, šiandien sunku pasakyti. 1939 metais Europoj jau kvepejo atkylančio karo parako dūmai, tai gal ir tas netikrumas Kipro apsisprendimą pakeitė...

### „Būti ar nebūti“

1934 metais *Naujosios Romovos* redakcija skubėjo pranešti šia žinute: „Vasaros pradžioje bus pradėta sukurti turistis-



Jaunasis Kipras Petrauskas Petrapilio konservatorijoje 1910 metais.



Marijos Petrapilės teatro pastatas, kur Kipras Petrauskas pradėjo operos solisto karjerą. Dabartinių dienų nuotrauka.

kai propagandinio turinio filmas su Kipru Petrausku. Pagrindė bus Lietuvos gamta. Filmos scenarijų parašė L. Dovydenas. Kadangi pas mus nėra garsinių filmavimo aparatų, tai dainavimo fiksuoti Kipras Petrauskas važiuos Berlynan“. Ir kaip tokią žinutę neišaiškinti? Detektyviškai parūpo „išknisti“ faktus iš gyvųjų liudinių lūpų. Pavyko pora detalių „nulupti“ iš vieno šio projekto „kaltininkų“, būtent mielo bičiulio rašytojo Liudo Dovydeno iš Massachusetts:

„Taip, toks sumanymas buvo, išskeltas, berods, A. Jurgelionio, iš tikro Kūno kultūros rūmu. Buvo prie to sumanymo prisidėjęs Daudzvardas, kaip Šaulių Sąjungos pareigūnas ar kaip savęs paties atstovas. Scenarijų parašiau, gan ilgoka – braukymui medžiagos – ir atidaviau, gerai nebeatsimenu, Jurgelioniu ar Daudzvardui. Petrauskas

buvo numatytas dainai, kaip žymus artistas – dainininkas, nes filmas, kaip tada vadino, buvo taikoma turizmui ir Amerikos lietuviams kviešti tėvų žemėn, kur skamba dainų šalies daina ir garsūs dainininkai. Kiek atsimenu, buvo manoma pakviesti Vince Jonuškaitę, J. Mažeiką ir Grigaitienę. Projektas toli nenužengė, nes susidurta su didelėmis išlaidomis ir su nedidele patirtimi tokiam nepaprastam užsimojimui“.

Gaila, kad toks filmas liko nesuskutkas. Ko gero būtų išlikęs iki šių dienų Lietuvos konsolato archyvuose New Yorke ar Chicagoje? Bet ir čia įrodymas, kad nei menkis lietuviškas litukas, nei „the almighty American dollar“ nebuvo gaudomas ir aukojamas „tokiam nepaprastam užsimojimui“, nors turizmo atžvilgiu dividendai finansiskai būtų praturtinę mūsų kraštą.

Čia gal ir taipogi glūdi paslaptis, kodėl mūsųose prieš karą negimė ar negalėjo gimti tautinė lietuviška kinematografija.

(Iš rašytojo Liudo Dovydeno korespondencijos su R. M. Lapu 1986 m. rugėjo mėn. 14 d.)

### Ne vien žydų valgykloje

Beje, Kipras Petrauskas buvo žinomas ir už operos scenos. Štai neseniai *Draugo* kultūrinio priedo puslapiuose energingas mūsų išeivijos teatrologas Vitalis P. Žukauskas pateikė pluoštą vinjetčių iš Kipro Petrausko gyvenimo, jų tarpe ir epizoda, kaip didysis mūsų operos solistas buvo atpažintas Kauno senamiesčio žydų valgykloje. Panašių istorijų buvo ir daugiau. Štai Juozas Klimas (pagal Vilniuje leidžiamą žurnalą *Nemuna*, 1968 metų Nr. 5) savo prisiminimuose atpasakoją įdomų nuotykių Kipro žodžiais:

„Kartą važiuoju su draugais atvira mašina per Varnius. Sustojau gatvėje. Tuoj prie mūsų šaligatvyje subėgo vaikų būrys. Staiga vienas iš jų, rodydamas į mane ranka, tarmiškai ir sako: – A ze! A ze! A kur aš joj mačioj? (Žiūrėk, žiūrėk, kur aš j mačiau?), – pasakodamas Kipras nuostabiai atkurdavo tą sceną. – Vaikai tuoj sužiūro į mane. Vaikiškas smalsumas pasirodė man labai simpatingas ir nusišypsojau. Staiga vienas sušuko: „Aaaaa!!! Ant muilo! Ant muilo!“ Pažino mane iš muilo etiketės – patenkintas baigė pasakojimą Kipras“.

### Daina turi savo mostą ir mimiką

1939 metų žiemą Kaune kultūros pasaulyje iškilio nemalonus skandalas: Kipras Petrauskas pasitraukė iš Lietuvos Valstybės operos. Pasitraukė ne šiaip sau, o su viešu „artistiškai temperamentingu“ protestu, perskaitęs recenzento „Melos“ aprašytą „Manon“ premjeros recenziją spaudoje:

Protestuoju prieš tilpus Lietuvos aido 15. XI. 1939 m. pikta ir neteisinga teatro šmeižima.

Jau kelinti metai laikraščiai periodiškai talpina anonimiškus teatro šmeižimus. Jeigu tie anonimiški puolimai liestų tik paskirus asmenis, dar būtų mažesnė žala, bet jie paliečia visą Valstybinę įstaigą ir įžeidžia visą kolektyvą, eilę metų sąžiningai dirbantį savo darbu, tai jų daromoji žala tiek didelė, kad tylieti jau nebegalima.

Kraujas, nervai, sveikata aukojami teatrui, leidžiami valstybiniai pinigai, pasiekiami rezultatai, kurie iškela mūsų teatrą į pirmąsias Europos teatrų eiles – o už tai susilaukiama lietuviškos spaudos šmeižo, skleidžiamo asmenų, siekiančių savo asmeniškų tikslų.

Tobulesnių teatrų ir geresnių dainininkų gal ir yra pasaulyje, didieji kraštai gal jų turi, bet visa tai dar neleidžia šmeižti mūsų teatro vien už tai, kad jis lietuviškas, iš lietuviškų jėgų sukurtas ir tik lietuvių sukurtas.

Recenzijos turi būti taikomos mūsų lietuviškiems galimūmams, teisingos ir viešos. Jos negali būti anonimiškai, dorai ir teisingai.

Neišmanėlių šmeižtais klaidinama visuomenė, palaužiamas teatro autoritetas ir jo kolektyvo darbingumas.

Prieš tokį teatro anonimišką ūjimą aš protestuoju kaip vienas pirmųjų to teatro kritikas – savanoris, kaip visą amžių sąžiningai dirbes savo darbu artistas, kaip tikras savo Tėvynės sūnus, Lietuvis.

Protestuodamas, aš iš teatro išeinu ir negrįžtu, kol bus išaiškinti tie anonimiški šmeižai ir atiduoti viešam pasmerkimui. Su skausmu siejose apleidžiu teatrą, nes kitų kovos priemonių prieš tą bjaurią teatro grovimo kampaniją neturiu, ir nuo šios dienos nebelaikau savęs teatro trupės nariu.

Kipras Petrauskas

Bet štai antroji medalio pusė, anoniminio „Melos“ recenzijos dalis, išspausdinta Lietuvos aido 1939 m. lapkričio 15 d. laidoje. Įžangoje „Melos“ trumpai aptarė 19 amžiaus prancūzų operą, duodamas šiek tiek detalių apie kompozitorius Massenet bei Thomas, o toliau pačios kauniškes premjeros įvertinimą:

„Bet vis dėlto ar toji opera buvo mūsų opeje statytina? Nedvejojamas atsakysiu – ne. Režisierius Olega ja labai kruopščiai ir vykusiai pastatė. Prikūsti jam veik nieko negalėtum (nebet pirmojo veiksmo padavėjų šaržuota „kostiumini“ marša, kuris su operos turiniu nesimezga). Kostiumams, matyt, nepagailėta išleisti pinigų, ir jie, reikia pripažinti, yra nusisekę, puikūs, gėdos nepadarytų bet kokiam teatrui Europoje ar už vandenyno. Dobužnisko dekoracijos stebina savo efektais, grožiu ir kartu kultūringu nuosaikumu. Štarkos chorai, kaip visada, puikiai parengti. Bet tai ir viskas. Operoje yra dar ir kita ne mažiau svarbu – tai orkestras ir solistas.“



Kipro Petrausko laidotuvės Lietuvoje 1968 metų sausio mėnesį.



Saint-Saens operos „Samsonas ir Dalilė“ pirmasis veiksmas. Centre – Kipras Petrauskas.

### Saulėtame danguje ner tamsių debesų – tik šviesių debesėlių gražūs kontrastai

Kipras buvo malonus ir tauraus būdo asmenybė. Jis nebuvo intrigantas; jo išimtinia padėtis nereikalavo intrigu jai palaikyti, bet aplamai jo būdė ir nebuvo tokių tendencijų. Lietuvoje, ypač provincijoje, buvo paplitusi nuomonė apie Kiprą kaip tariamą mėgėją „paūžti“ alkoholiu ir damų tarpe. Vis dėlto, tai nebuvo teisybė. Mūsų didysis solistas daug laiko praleisdavo, medžiudamas ir stumdydamas biliardo kamuoliukus ar kortuodamas Metropoly, tačiau jis buvo santūrus. Jis mažai tekreipdavo dėmesio į jį garbinusias moteris ir jo nematydavai girtu. Petrausko ypatinga padėtis Lietuvoje galbūt pagimdė jame tam tikrą tingumą ir atėmė menininkams tipingą veržlumą. Jis nenoriai apsiimdavo mokytis naujų, jam dar nežinomų operos rulių. Tačiau apsiėmęs greit ir tiksliai išmokdavo. Už Lietuvos sienų Vakaruose Kipras mažai tepasirodė. Atrodo, jog jam tai per daug ir nerūpejo.

### Paskutinis aktas

Kipro mirtį 1968 metų sausio 17 d. suspėjo sudarkyti, sudramatinti, nereikalingomis spalvomis ar lozungais nudažyti visa lietuvių spauda – tiek anapus, tėvynėje, tiek ir čia, išeivijoje. Mirtis tačiau skaudžiausiai visad paliėčia velionio šeimą. Likimas leido pažinoti Kipro žmoną Elena Žalinkevičaitę-Ale Sidabraite, bet iš jos lūpų apie paskutinę Kipro žemišką kelionę nepavyko išgirsti. Laimei, mūsų tarpe Bostone gyvena smuikininkė virtuozė Danutė Pomerancaitė-Mazurkevičienė. Apie Pomerancų šeimą nerašysime – tai viena iš daugelio šeimų, kurios ypač skaudžiai buvo paliestos karo žiaurybių. Danutės tėvas, pirmasis Valstybės operos orkestro smuikininkas, buvo arlimas Petrausko šeimos bičiulis. Laimei, ši meilė privėdė Kiprą ir Elena karo metu globoti ir įdūrinti jaunutę Danutę. Sekdama Pomerancų bei Petrausko šeimų tradicijomis, Danutė pasiryžo žengti muzikos profesijos keliu. Likimo dalia, kad eventualiai su savo vyru ukrainiečiu, muzikos

profesorium Juriu, Pomerancaitė atvyko nuolatiniam gyvenimui į JAV.

Danutė dažnai kalbėjo apie Kipro tevišką globą. Jos pasakojimai bei laiškai visuomet skambėdavo aukščiausia meilės gaida. Net prisimindama Kipro paskutinius gyvenimo metus, kalba su nepaprasta šiluma:

„Deja, paskutiniai Petrausko metai buvo labai liūdni. Jis visai prarado balsą ir regėjimą. Doktorai prirašė jam specialią dietą. Gal kitas žmogus prisilaikytų tos dietos, bet ne Kipras. Jis buvo išdidus, jis negalėjo susitaikyti su senatve. Senatvė ir Kipras – tai du didžiausi priešai. Net paskutiniai gyvenimo metai nieko nematydamas, jis vaikščiojo aukštai iškęles galva, lyg žiūrėdamas į dangų. Jis negalėjo nė vienos dienos egzistuoti be teatro. Nieko nematydamas, jis kiekvieną dieną vienas eidavo į teatrą, nepraleisdavo nė vienos repetacijos, nė vieno spektaklio. Jis visuomet rasdavo kelią į teatrą, bet po repetacijos ar spektaklio jis dažniausiai nebe-rasdavo kelio namo. Tai buvo labai liūdina. Jį taip traukė teatras, kad jis dažnai beveik bėgo į teatrą, nežiūredamas į mašinas, į šviesas“.

„Taip pat paskutiniai gyvenimo metai jo atmintis labai sušlubavo. Baigusi konservatoriją, aš vienu laikotarpiu dešimtį Kijevo konservatorijoje. Tai buvo laikotarpis, kai Kipro sveikata labai sušlubavo. Kai aš atvažiudavau, jis mane pažindavo tik iš balso, arba rankomis paglostydavo veidą, sakydamas, „O, čia mūsų Danutė“. Po to jis manęs klausdavo, „Ka, Tu, Danute, darai?“ Aš atsakydavau „smuiku groju“. Jis nepaprastai apsi-džiaugdavo, o po penkių minučių vėl tas pats klausimas“.

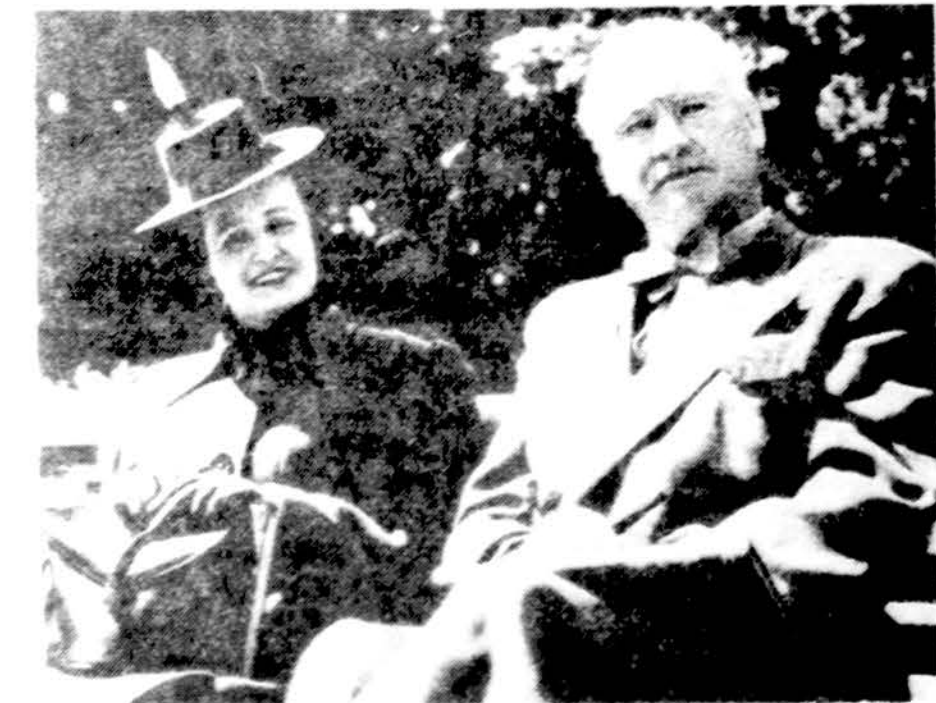
„Namie atsikėles valgydavo pusryčius, po to eidavo pasi-vaikščioti, o po pusės valandos vėl ateidavo į virtuvę, prašydamas pusryčių. Taip tęsdavosi visą dieną. Kai jam sakydavo, „Kiprai, Tu prieš pusę valandos papusryčiajai“, jis atsakydavo, „Ne, ne, aš esu alkanas...“

„Aš niekad neužmiršiu tos dienos, kai Kiprą laidojo. Šeštą valandą iš ryto mus išbudino labai gaudūs balsai. Tai prie jo lango stovėjo liūdnei nuleidę galva paprasti kaimiečiai iš Kipro Džukijos kaimo ir dainavo liaudies dainas. Visi verkė ir mes verkėme. Kai jį laidojo, tūkstančiai žmonių buvo gatvėse, turbūt nebuvo nė vieno žmogaus, kuris nepergyveno Kipro mirties...“

• Bronius Kviklys. LIETUVOS BAŽNYČIOS. V tomas. Vilniaus arkivyskupija. II dalis. Vilniaus provincijos bažnyčios. Chicago: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1986. 592 psl. Šį veikalą išsamiai recenzavo Jurgis Gliuda *Draugo* kultūrinio priedo 1986 m. gruodžio mėn. 20 d. numeryje. Dabar jis jau gaunamas „Drauge“. Kaina – 20 dol.



Kipras Petrauskas su Feodoru Saliapinu.



Lietuvos Valstybinės operos solistė Antanina Dambrauskaitė su Kipru Petrausku.

## Knyga apie pokario meto lietuvių imigraciją į Kanadą

### DANGUOLĖ KVIKLYTĖ

Danyš, Milda. DP Lithuanian Immigration to Canada After the Second World War. Toronto: Multicultural Society of Ontario, 1986.

Dažnai lietuvių vyresniajai kartai kyla klausimas, kaip galima supažindinti vaikus ir vaikaičius su Lietuva ir jos praeitimi. Jaunesnioji karta, užaugusi užsienyje, sunkiai skaito, rašo ir kalba lietuviškai. Už trisdešimt metų retas bus užsienyje lietuvis (nebet gimęs ir augęs Lietuvoje), kuris laisvai galės valdyti lietuvių kalbą. Jaunesniajai kartai taip pat kyla rūpestis, kas galės užfiksuoti ir užrašyti vyresniosios kartos pergyvenimus, ypač Antrojo pasaulinio karo metu. Kiekvienais metais mažėja tų įvykių liudininkų skaičius. Lietuvių istoriografijoje trūksta rimtų studijų apie Nepriklausomąją Lietuvą, Antrąjį pasaulinį karą ir pokarinį laikotarpį. Veikalų trūkumo klausimas dažnai yra iškeliamas lietuvių spaudoje bei suvažiavimuose.

Lietuvių 20-to amžiaus istoriografija buvo praturtinta, kai 1986 metų pradžioje pasirodė dr. Mildos Danytės parašyta knyga anglų kalba — *DP Lithuanian Immigration to Canada After the Second World War*. Dr. Milda Danytė yra anglų kalbos ir literatūros specialistė. 1979 metais Toronto universitete ji gavo daktarės laipsnį iš anglų literatūros. Gavus subsidijas iš Kanados Daugiakultūrių reikalų departamento Ottawoje ir iš Ontario Daugiakultūrinės istorijos draugijos Toronte, dr. Danytė pradėjo rinkti medžiagą apie lietuvių DP imigraciją į Kanadą ir rašyti straipsnius šia tema. Straipsniai buvo spausdinami *Lituanus* ir *Polyphony* žurnaluose. Taip pat šia tema jai teko skaityti paskaitas Baltų studijų puoselėjimo draugijos konferencijose ir lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumuose. 1986 metais Ontario Daugiakultūrinės istorijos draugija išleido čia minimą jos knygą.

Knygoje aprašyta ne tik Kanados lietuvių emigracijos istorija, bet taip pat sutelkta įdomios medžiagos apie lietuvių pokarinį gyvenimą Vokietijoje. Tyrinėjant ir renkant medžiagą, dr. Danytė teko apklausti daugiau kaip 200 liudininkų ir su jais praversti 2-3 valandų pokalbius. Taip pat ji gavo leidimą iš Kanados valdžios naudotis „Labour and Immigration“ bylomis ir archyvais. Naudodama šiuos šaltinius, dr. Danytė sugebėjo visą šią medžiagą kruopščiai surinkti ir objektyviai pateikti. Knyga yra gerai parašyta, lengvai skaitoma. Skaitytojas, pradėjęs ją skaityti, nepadės j šiai, kol neužbaigs. Taip pat knygoje randame senas nuotraukas, Lietuvos ir DP stovyklų Europoje žemėlapius. Pasigendama Kanados žemėlapiu, kuris parodytu, kur lietuviams šiame krašte teko dirbti ir eventualiai apsigyventi.

DP Lithuanian Immigration to Canada padalyta į tris dalis. Pirmoje dalyje aprašyta Antrasis pasaulinis karas ir jo pasekmės. Šioje dalyje pateikiama trumpa, bet tiksli lietuvių tautos istorija ir Antrojo pasaulinio karo apžvalga, apibūdinamos vokiečių ir sovietų okupacijos Lietuvoje. Ypač yra įdomus skyrius apie tremtinių pasitraukimą į Vakarų. Aprašomas priverstinis tarnavimas vokiečių kariuomenėje, darbo stovyklose, pramonėje. Surašyti liudininkų pergyvenimai, kai Vokietijos miestai buvo bombarduojami. Viena liudininkė, Irena Varankienė, vaizdžiai pasakoja, kaip Dresdeno gatvės ir pastatai virto ugnimi ir kaip žmonės, apdegusius, bet dar gyvus, iš sraigtinių traukė. Ritušius liudininkai pasakoja, kaip, rusams užėmus Rytų Vokietiją, teko bėgti nuo rusų į amerikiečių



Dr. Milda Danytė Baltų studijų puoselėjimo draugijos (AABS) suvažiavime Montrealyje 1982 metais su latvių mokslininku Janis Gaigulis.

Nuotrauka J. V. Danio

valdomą zoną. Irena Lukoševičienė prisimena, kaip teko šokti iš vežimo, kuris vežė „repatriantus“ iš Danzigo atgal į Lietuvą, ir kaip ji po ilgų pastangų atsudarė Vakarų Vokietijoje. Juozas Piečaitis prisimena, kaip vienas vokiečių, rizikuodamas savo gyvybe, tikino rusų kareivius praleisti juos abu per sieną į Vakarų.

Paskutiniajame pirmos dalies skyriuje yra aprašytos DP stovyklos. Pabrėžiama, kad pokario bėda ir pramonės netekimas Vokietijoje, trūkumas gyvenviečių, baimė, kad rusai ateityje užims Vakarų Europą, privertė tūkstančius lietuvių ieškoti pastogės kituose kraštuose. Vienas iš patrauklesnių emigracijai kraštų buvo Kanada. Kanados valdžia pasiūlė laikinas darbo sutartis ir daug lietuvių sutiko

važiuoti. Darbas Kanadoje buvo užtikrintas. Be to, Kanada buvo šalia JAV-bių, į kurias daugumas norėjo patekti. Kai kurie lietuvių galvojo vėliau emigruoti iš Kanados į JAV.

Kanadiečiams skaitytojams, perskačiusiems pirmąją knygos dalį, bus aišku, kodėl lietuvių atvyko į Kanadą. Dr. Danytė knygos pradžioje pabrėžia, kad kanadiečiai karo nėra matę. Karas jiems buvo tik įvykis, kuriame dalyvavo turintys atlikti karinę prievolę kitoje Atlanto pusėje. Kanados gyvenvietės ir gyventojai nenukentėjo nuo karo audrų. Tad dėl šios ir kitų priežasčių kanadiečiams buvo sunku suprasti pokario meto ateitį ir ju atvykimo tikslus.

Darbas ir įsikūrimas lietuviams Kanadoje nebuvo lengvas. Antroje knygos dalyje paaiški-

nami Kanados nuostatai ir pažiūra į imigraciją bei imigrantus. Rašoma, kaip lietuvių dirbo kasyklose, kirto miškus, atliko žemės ūkio darbus ir ėjo dirbti tarnais. Gal vieni iš sunkiausių buvo darbai kasyklose arba „Dantės pragare“, kaip vienas knygos skyrius pavadintas. Darbas kasyklose buvo pavojingas. Paminima, kad jaunas lietuvis, Vytautas Miciūnas, žuvo aukso kasyklose, kai ant jo užgriuvo tona akmenų. Pasitaikius progai, daugumas lietuvių paliko darbus kasyklose ir ėjo ieškoti kitų darbų. Dr. Danytė pažymi, kad rašytojas Juozas Kralikauskas nustebino kasyklos savininkus, kai sutarčiai užsibaigus, jis paprašė pratęsimo. Kralikausko tikslas buvo literatūriškai dokumentuoti kasyklų gyvenimą. Eventualiai jis parašė apsaką *Urviniai žmonės*, išleista 1954 metais.

Užsibaigus sutartims, daugumas lietuvių išsikūrė Toronte, Montrealyje, Hamiltone ar kituose pramonės centruose. Paskutinėje knygos dalyje autorė nušviečia, kaip lietuvių kūrėsi įvairiose kolonijose ir bandė įsidarbinti įvairiose profesijose. Aprašomas lietuvių kultūrinis gyvenimas. Pristatomi lietuvių menininkai, kultūrininkai, dvasios vadai, aprašoma jų veikla. Knygos pabaigoje apžvelgiamas Kanados lietuvių gyvenimas po 30 metų. Diskutuojamas lietuvių identiteto klausimas, asimiliacija ir lietuvių išlaikymas.

Įžanginiame žodyje dr. Danytė užsimeina, kad per penkerius metus ji surinko daugiau medžiagos, negu buvo galima sudėti į vieną tomą. Tikėkimės, kad ateityje dr. Milda Danytė galės su mumis šia surinkta medžiaga pasidalyti, parašydama kitą knygą.

sunkiosioj aprangoj jos atrodė beveik taip pat, kaip vyrai. Vyksta gerai surežisuotos grupinės ir porinės grumtynės, kovos. Tačiau visame vaidinime — jokio dialogo, tik pavieniai šauksmai, kartais improvizuojami, kaip ir specialiai tam sukurtą muziką iš skardžių mušamųjų, pučiamųjų ir poros styginių — su improvizacijos itarpais.

Per visą vaidinimą, aptilstant kovojančių aktorių triukšmai, girdimas per mikrofoną skaitomas perkurtas mirtosios poemos tekstas, kurį sudarė Lisa Barnes, Ray Miller, Robert Hostetter, T. Riccio, Blair Thomas. Trys iš jų patys aktoriai. Muziką sukūrė Steve Hunt, sudarydamas net kai kuriuos mušamuosius instrumentus, kurie yra tarpais kurtinamieji trankūs. Daug planavimo atlikęs režisierius Thomas Riccio, praveddamas kovas ne vien tarp poatominių žmonių, bet ir su pabaisomis, o scenoje apie 40 aktorių, Bet Riccio tam pasiruošęs — turi magistro laipsnį iš Bostono universiteto.

Aktoriams tenka daugiau reikštis

grupėse. Jie savo vaidmenis atlieka reikiamai. Jų tarpe yra su aukštu išsilavinimu. Richard Duslack turi magistra iš Pietų Kalifornijos universiteto, Annette Hillman turi laipsnį iš Purdue ir Kalifornijos universiteto, George Johnston su bakalaureatu iš Illinois bei Kalifornijos universiteto, Brooke Karzen baigęs Bostono universiteto teatro mokyklą, Margaret Kemp išėjusi iš teatro studijų Northwestern universitete, Lucina Kathman reikišė televizijoje, Christopher Kubasik studijavo filmus ir teatru Northwestern universitete, Melodie Ranstrom reikišėsi filmuose, Aliza Shalowitz studijavo improvizaciją ir vaidybą Amerikos katalikų universitete, Pensilvanijos bei Londono universitetuose, Karen Sheridan su magistro laipsniu iš Goodman teatro mokyklos, Julia Smith išėjusi vaidybos studijas Bostono ir Windoro universitetuose, David Van Matre baigęs Illinois universiteto aktorų mokyklą, Maria Weidemann reikišėsi televizijoje ir filmuose.

Juoz. Pr.



Dailininkė Jonė Kvietytė „Artists' Colony“ studijoje, Banff Centre of Fine Arts, Banff, Kanadoje, kur ji gyvena ir kūrė tris mėnesius. Chicago's Jaunimo centre 1986 m. rugsejo mėn. 19 d. buvo suruošta jos kūrybos vakaronė.

## Jonė Kvietytė-Young

### PAVASARI NEBUVAU SU TAVIMI (ŠEKSPYRAS)

Dažnai einu per savo dienas kaip žmogus iš siurrealistinio paveikslų:

kartais liepsnos išsaula iš mano galvos, tai vėl — per pusę manęs bėga vabalai, o didžiumą laiko stalčiai ir lentynos atsidaro manyje visom galimom kryptim.

Bet pavasarį atsiranda didelė keturkampė skylė, išpiauta vidury mano krūtinės.

Ji didėja ir didėja, (tai ganėtinau baugu).

Matau save tarytum ploną rėmą aplink šią didelę kvadratinę skylę.

### ISVYKOS Į KALNUS, VISUOMET

Vel ir vel, ir vel aš ibrendu į kalnus — iki helių. Kartais jie (kalnai) uždaro virš mano galvos, ir aš nugrimztu. Visada jie (kalnai) yra labai gražūs ir išpūdingi:

fantastiški, didingi, dramatiški, indigo mėlynumo ir perkirsti pusiau verdančiais debesimis; šlapiai blizgantys, juodi pro didelių snaigų uždanga (vasarą ar žiemą) arba — rožiniai ir geltoni (kas sukuria auksą) arba ūkanoti (vasarą ar žiemą).

Bet vienas išpūdis visada toks: jie (kalnai) eina ir eina, ir eina, ir eina visom šešiom kryptim: į rytus, vakarus, pietus, šiaurę, aukštyn ir žemyn, (aukštyn ir žemyn — labai svarbu),

iki begalybės.

Ir visada, kai einu per kalnus, randu apvalią, glotnią uolą šalia savo tako, (šilta — vasara, šalta — žiema). Aš pasilenkiu prie jos ir priglaudžiu veidą ir tada žvelgiu į rytus — ir bandau siųsti žinias.

Ir visada mano širdis iš naujo sudūža į gabalus, į mažas aštrias šukes — labai liūdna įbristi į kalnus vienam.

### GILI ŽIEMA SU ANGELAIS

Pirmiausia aš klausau, paskui atsibundu:

ant stogo girdėti keistas, stiprus ir atkaklus braižymasis ir krebždesys (energingas labai ir tikslingas).



Jonė Kvietytė-Young Orchidėjos II

Taip pat girdžiu slystančius suledėjusio sniego gabalus, slystančius nuo stogo žemyn ir sudūžtančius ant žemės, apačioje — — —

Aš atsikeliu, einu prie lango ir ištiesiu kaklą, ir žvelgiu aukštyn — — —

dabar aš matau, kas tai:

ten sėdi (pačioje viršūnėje) juodas plunksnotas angelas, ilganagišias pirštais jis išikerta į ledą, ir dideli jo gabalai slysta ir dūža apačioje.

Nesibaigiančios žiemos peizažas: dangus ir žemė (sniegas) — tamsūs, labai tamsūs — pilki, tamsiai pilkas, sušales į tylą pasaulius.

Ilgokai žiūriu į savo stogo heteros angelą: jis yra atlasinio juodumo, tačiau jo plunksnos turi nuostabias raudonas viršūnėles (vos matomas), turi tikrai atidžiai stebėti — jo akys — žvilgantys balti deimantai — koks nepaprastas, gražus, šurkštus, deimantinių akių, juodu, raudonom viršūnėlėm plunksnų didžiulis angelas.

Nejaukus reginys — (peizažas ir angelas).

Ir tuomet aš pamatau daugiau: čia matyti daugiau angelų, išsisklaidžiusių šiame tamsiai pilkame žiemos peizaže:

kai kurie sėdi ant plikų medžių šakų, vienas skrenda. Jis skrenda aukštyn, pasviręs, (kaip kylantis lėktuvas), jo kūnas sklendžia įkypai, tiesus, ilgas ir sustingęs.

Niekada nemaniau, kad angelas gali būti toks nevikrus.

Šie angelai ir šis žiemos reginys — labai keisti, nes vasara yra dabar.

Iš anglų kalbos vertė Edita Nazaraite.

Jonė Kvietytė-Young — Calgary mieste, Albertos provincijoje, Kanadoje, gyvenanti ir kurianti lietuvių dailininkė. Yra buvusi išraiškos šokio šokėja. Rašo poeziją anglų kalba. Šiuos jos eileraščius į lietuvių kalbą išvertė poetė ir tain pat dailininkė Edita Nazaraite, ne per vertimą, bet pats iš lietuvių, dabar gyvenanti Edmonton, Kanadoje.

### Australas, dainuojas lietuviškai

Præjusiu metų gruodžio 7 d. Adelaidės Lietuvių namų saleje tautiečiai — muzikos mylėtojai turėjo retą progą pasigerėti aukštos muzikos kultūros koncertu — dviejų lietuvių bičiulių: australo solisto Gregory Martin iš Sydnejaus ir mūsų vietinės pianistės ukrainietės Irinos Velgush.

Pirmas į sceną įžengė baritonas Gregory Martin su penkėmis „Lieder“ — dainų karaliaus Franz Schubert dainomis. Norisi pažymėti, kad tik gerai išprusę vokaliniam mene dainininkai sugeba išsemti Schuberto kūrybos gilia muzikinę dvasią. Gregory Martin dainas atliko pasigėrėtina ir gryna vokiečių kalba, puikiai ir aiškiai tardamas žodžius. Valentino arija iš Charles Gounod operos „Faustas“ originalo, prancūzų kalba, stebino puikiu vokaliniu ir žodiniu perdavimu.

Žaismingas „Figaro“ iš Rossini operos „Sevilijos kirpėjas“ (itališkai), kurio vokalinę arijos techniką solistas įveikė visai lengvai, buvo pagyventas ir estradinė vaidyba.

Dainavo ir angliu kalba. Pabagai išgirdome keturias Stasio Simkiaus dainas. Jos plaukė į klausytojus derama muzikine



Solistas baritonas Gregory Martin su pianiste Irina Velgush po koncerto Adelaidėje, Australijoje.

interpretacija ir... pavyzdinga lietuvių tarsena, gražiai ir aiškiai tariant kiekvieną žodį! Toks kitataučio mūsų dainų atlikimas galėtų tarnauti pavyzdžiu vienam mūsų dainininkui. Jei prieš tai kiekviena daina buvo lydima entuziastingais plojimais, tai lietuviškos iššaukė katučių audra!

Čia pravartu suteikti trumpą 36 metų amžiaus solisto biografiją. Gimė Tasmanijoje. Laimėjęs David Allen Memorial sti-

pendiją, persikėlė į Melbourną ir mokėsi Melbos vardo konservatorijoje. 1973 metais apsigyveno Sydnejuje. Čia susipažino su mūsų žinomu „Skrajojantiu vaidila“ — solistu, aktoriumi, režisieriumi... (jau mirusiu) Paulium Rūteniu, pas kurį privačiai tobulino dainavimą. Paties Gregory Martin žodžiais: „Jis mane supažindino su muzikos kultūra, pasaulio literatūra ir menu. Už tai esu jam giliai dėkingas“. Kiek yra žinoma, Paulius Rūtenis

tobulino ir jo pažinimą kalbų. 1982 metais pasirodė Gregory Martin pirmoji įdainuota arijų ir dainų plokštelė.

Žinomas yra ir faktas, kad mūsų dainos grožį sklaidžia pasauliui olandų jaunimo oktetas su vadovu P. de Boer, kad Šveicarijos vaikai šoka mūsų tautinius šokius. Visa tai kelia mūsų Tėvynės ir jos meno vardą!

Solistui akompanavusi pianistė Irina Velgush skambino solo kompozitorės Giedros Gudauskienės idomų, besikeičiančių muzikinių nuotaikų kūrinių „Los Angeles vaizdai“. Šeši muzikiniai skirtingi paveikslai. Pagirtinas jos rimtas jų išstudijavimas ir interpretavimas. Ypač idomus „Kiniečių kvartalas“. Dramatiinių garsų kupinas „Žemės drebjimas“, lengvabūdiškas „Holivudas“ ir aiškiai girdima lietuviška gaida „Lietuvių bažnyčia“...

Abudu koncertantai, ne kartą iššaukti bisuotai, susilaukė auditorijos „standing ovations“. Savo honorarą paskyrė Adelaidės „Mother sekcijos“ organizacijai ir Pasaulio lietuvių jaunimo kongresui Australijoje.

Muzikos mylėtojų padėka priklauso mūsų kultūrininkei, visuomenininkei I. Davis, suorganizuojusiai šį profesinio lygio muzikos koncertą.

A. Binkevičiūtė-Gučiuviėnė

### Mokslininkas iš Australijos lietuvių bendruomenės

Præjusiais metais Tasmanijos Hobart universitete studijas baigė ir filosofijos daktaro laipsnį įsigijo botanikas Gintaras Kantvilas. Jo mokslinis darbas buvo studija apie Tasmanijos šlapiųjų miškų kerpes („Studies of Tasmanian Rain Forest Lichens“). Tai sritis, kuri iki šiol beveik nebuvo giliau paliesta.

Gintaras Kantvilas gimė Hobarte 1956 m. sausio mėn. 22 d. Abudu jo tėvai lietuviai — Nina ir Aleksandras Kantvilai. Mokėsi katalikų St. Virgil's kolegijoje, botaniką pradėjo studijuoti Hobart universitete, kurį baigė gamtos mokslų bakalauro laipsniu su garbės pažymėjimu 1979 metais. Toliau tęsė mokslą, siekdamas daktarato, kuris jam buvo suteiktas 1986 m. gruodžio mėn. 5 d. Šalia studijų jis taip pat atliko specialius tyrimo darbus krašto National Parks and Wildlife zinybai apie Tasmanijos šlapiuosius miškus ir pelkėtą plokštakalnių žolės („button grass“). Spausdino straipsnius moksliniuose žurnaluose botanikos temomis bei pranešimus iš savo tyrimų darbų. Prisidėjo prie sudėtinio mokslinio veikalo apie Tasmanijos šlapiuosius miškus paruošimo. Dabar gavo National Research Fellowship stipendiją trejų metų darbui prie projekto: „The classification of Tasmanian rain forest lichen communities and their use as indicators of forest micro-climate, structure and history“.

Šiais laikais, kai ir mokslininkai linksta daugiau prie kompiuterių technikos, finansinių ar ekonominių dalykų, susikompiuterizavimas augalijos tyrimų ir nepaprastai ar mažai naudinga. Todėl nenusteptume, jei jaunas daktaras bus gal vienas iš retųjų tos srities mokslininkų. Atsirai iš jos gal ir nauda, nes, atrodo, kad kerpių evoliucija ir augimas kaip nors rįsasi su oro tarša.

Gintaras vyresniajai Australijos lietuvių kartai yra mažai žinomas, gal, tikriausiai pasakius, pamirštas, nes, nors vaikas ir jaunuolis būdamas dalyvavo lietuviškuose renginiuose, pastaruoju metu, atsidėjęs studijoms ir tyrimams, retai pasirodydavo lietuvių bendruomenėje. Jaunesnįjį galėtų jį daugiau prisiminti, nes jis prieš kelerius metus dar talkininkavo atsarginiu „Perkūno“ krepšinio komandai ir „Ventos“ tautinių šokių grupei.

Šiaip Gintaras Kantvilas nesitenkino vien tik mokslu, labai daug keliavo, aplankydams daugybę Australijos vietovių, do-



Dr. Gintaras Kantvilas

mėjosi gamta. O Tasmanija pažįsta turbūt neblogiau, kaip jo dėdė Olegas Truchanas, žymus Tasmanijos tyrinėtojas ir keliautojas, tragiškai žuvęs 1972 metais. Domisi taip pat ir politika bei jos įtaka į žmonių ir visuomenės gyvenimą. Apie lietuviškos bendruomenės reikalus gerai žino iš savo tėvų bei lietuviškos spaudos, kurią nuolat skaito. Mėgsta jis paskaityti ir lietuvišką knygą — ypač pasakas, lengvesnio turinio apysakas, nuotykius. Turi išsisaugoti rinkinį lietuviškų knygų, kurias, ypač Romualdo Spalio rašytas, su malonumu paskaito po kelis kartus.

Gal protėvių ūkininkų kraujas traukė jį prie žemės darbų. Jis turi išgijęs didelį žemės sklypą ir valandas praleidžia, sodindamas medžius, krūmus ar daržoves ir stebėdamas jų augimą. Mėgsta ir gyvulius ir nepavargsta, besirūpindamas pulkeliu ančių, žąsų ir trejetu avelių.

Dėl ateities jaunasis mokslininkas kol kas dideliu rūpesčiu neturi. Jis yra gavęs trejiems metams darbą iš Valstybinės tyrimų komisijos suklasifikuoti Tasmanijos šlapiųjų miškų kerpes ir jų panaudojimą klimato tyrinėjimui prie Tasmanijos universiteto. O tolimesnius planus ar darbus dar nėra taip lengva numatyti. Hobarto lietuvių didžiujasi savo bendruomenės nario laimėjimu ir linki šviesios ir produktyvios ateities.

Ma.

Religinės skaitybos būrelis, veikiantis Chicagoje, susirinkimas bus sekmadienį, sausio 11 d., 11:30 val. priešpieť Jaunimo centre. Bus tęsiamas pokalbių apie „Krikščionis gyvenime“ leidyklos išleista Joseph Fitzmyer, S.J. knyga „Raktiniai klausimai apie Kristų“. Pasi skaityti psl. 38-64, kur nagrinėjami klausimai apie Jėzaus palyginimus, pamokslą nuo kalno, stebuklus, Jėzaus krikštą ir jo žodžius Petriui Pilypo Cezarejeje.

### Chicago teatrotruose

#### Sherlock Holmes istorija scenoje

Daugelis amerikiečių mėgsta vadinas paslaptingąsias istorijas — „mystery stories“, o ypač jas įstraukia, jeigu yra toks išradingas seklys, kaip Sherlock Holmes. Tai palenkė Chicago Absolute teatro grupę pastatyti Paul Giovanni „The Crucifer of Blood“ vaidinimų rūmuose — Theatre Building, 1225 West Belmont, kur trys salese tuo pačiu metu būna trys spektakliai. Eiliniam amerikiečiui ta drama dar tuo labiau intriguojanti, kad tai „murder mystery“.

Čia vaidinami trys britų kolonialinės armijos kariai, 1857 m. budėję Agros tvirtovėje, Indijoje. Jų elgesys su indais — grubus. Godumas — dar ryškesnis. Jie sužino, kad bus maharadžos lobų kraitele gabenama į saugią vietą. Pamato, kad ją pergabenti pavesta raupusotajam, kurį kiekvienas bijo paliesti — atseit, gabenimas saugus. Tačiau, kadangi paslaptis išaiškinama, raupusotis nusaunamas ir lobiai atsiduria britų karių rankose. O jie padarę nerastytą priesaiką (iš čia „Crucifer of Blood“) laikyti paslaptį, tik tarp savęs dalijantis. Tačiau gobsumas juos palenkia vienas kitą skriausti, per žudynes siekti turtą. Sąžinės grauziamas vienas kitas ima svai gintis opiumu. Jo tų narkotikų traukimas kiniečio landynėje pavaiduotas su nuostabių tikroviskumu. Gal tai pati geriausia viso pastatymo scena. Viskas vyksta paslaptingai, tik Sherlock Holmes išaiškina, kad žudynių užkulisuose yra vieno kario dukte, kuri pati nori lobius pasisavinti.

Pastatymas žiūrova įtraukia, nors ji nelengva sekti, nes britų indiška angliu kalba, o ano kiniečio glumi kalba sunkokai pagausinama. Yra tarpais ir šioio tokio humoro prosvaisių. Lietuviai gal tik įdomu susipažinti su šitokiu žanru, ypač, kad vaidinimas gyvas, nes aktoriai dalyvauja daugelyje pastatymų ir stipriai įgudę. Jų vardai: Larry Baldacci, Elaine Carlson, Dameon Carot, David Cameron (su bakalauro laipsniu iš Goodman teatro mokyklos), Joe Dempsey, Paul Engelhardt (su magistro laipsniu iš Illinois universiteto), Gary Lowery, Henry M. Odum (baigęs Southern Illinois univ.), Brian Parry, David Puzkiewicz, Richard Schrot (baigęs Illinois universitetą). Režisierius Warner Crocker yra vienas iš Absolute teatro steigėjų.

#### Miško fantazija

Bailiwick Repertory teatras ir Chicago naujų festivalių bendrovė Jane Addams centre (3212 North Broadway) stato pagal Kenneth Graham knygą sudarytą vaidinimą: „The Wind in the Willows“. Jo libretą ir muziką sukūrė pats spektaklio režisierius Douglas Post. Ir reikia pripažinti, kad jam pasisekė. Jis turi patyrimo, nes yra parašęs dainų tekstus ir muziką daugia kaip 25 pastatymams Chicagoje.

Šiame spektaklyje sužmoginamas miško gyvulių gyvenimas. Čia inscenizuojama ežys, ūdra, lauko pelė, žebenkštė, šermuonėlis, šeškas, rupūzė, kurmis, opšrus, arklys ir kiti. Bet jie nėra izoliuoti gyvulių kostiumais ir gali daug gyvumo į vaidinimą įnešti savo išraiškinga mimika, gestais. Drauge su jais į sceną išvedamas teisėjas, smuklininkas, inžinierius, keleivis, policininkas.

Visi jie maišosi, dainuoja solo, duetas, trio ir grupėmis, paška lengvus baletu numerius. Skamba įrekorduota muzikos palyda, stiprūs garsiniai efektai (pvz., automobilio katastrofa). Visas spektaklis gyvas, patrauklus, idomus ir suaugusiems, ir vaikams, pajavirintas humoro itarpomis, svarus, be jokio vulgarumo. Publika reikiška didelį pasitenkinimą. Aktoriai jauni, bet su patyrimu. Jų čia yra 13. Kai kurie atlieka po kėletą vaidmenų. Pasirodę vaidybinė praktika, o kai kurie ir gilesnėmis studijomis, pvz., Geoffrey Baer dėsto Chicago menu akademijoje, Phebe E. Bohart, studijavusi Court teatre, čia iškiliai pasireiškia kaip kurmis. Aktoriai yra ir gerai pasiruošę vaidintojai, ir skambūs dainininkai.

Juoz. Pr.

Ivinskis, Zenonas, RINKTINIAI RASTAI. II tomas. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 1986. 723 psl. Kaina — 45 dol. Gaunama „Drauge“.

### Mintys po Teatro festivalio Chicagoje

Būrys kaliforniečių buvome (1986 XII.13) pakviesti atžvesti losangeliiečių gautu Chicagoje „oskaru“. Susirinko Putino veikalo „Valdovas“ aktoriai, Dramos sambūrio rėmėjai pinigų ir recenzijomis, įvairūs talkininkai ir Sambūrio bičiuliai per daugelį metų.

Graži aplinka: aukštai kalne erdvus namas, jaukus sodelis, kambaryuose gausu paveikslų (daugiausia — dail. Vytauto K. Jonyno) — visur tvarka, geras skonis, svetingumo atmosfera. Tai Emos ir Vinco Dovydaičio, Los Angeles Dramos sambūrio pirmininko, namai. Kodėl pas

Dovydaičius? Ar ne jie išvargę grįžo iš Chicago? Po ilgų „Valdovo“ repeticijų — ruoša į kelionę, ten įtemptas darbas (Vincas sunkią rolę atliko, Ema spektaklio drabužiais rūpinosi). Ar ne jie dirbo ir laimėjo? Gal kas kiti, pagerbdami teatralus, jiems turėjo puotą, „oskarų“ šventę suruošti? Bet kas nežino, kad be Dovydaičių Los Angeles teatralai dabartinėmis sąlygomis neegzistuoja!

Vincas vadovavo pobūviui. Pats pakalbėjo, pasidžiaugė, tada iškvietė „kaltininką“, — „Valdovo“ režisierių Petrą Maželį; veliau kalbėjo ir pora aktorių, dr.

Zigmas Brinkis — rėmėjas, kai kas iš spaudos žmonių; režisierius pakartotinai grįždavo kalbėti su prantama, išgyvenimų antrplūdis.

Kuo tos kalbos idomos? Kas užkliuvo iš dabarties — Teatro festivalio, ir kokie grūdėliai minčių biro į ateitį?

Džiaugsmas — laimėjom! Vincas Dovydaičis laimėjo geriausio aktoriaus žymenį — „oskarą“, Sigute Mikutaitytė — geriausios aktorės, Petras Maželis — už režisūrą, dekoracijas, kostiumus...

Del kostiumų — kalbėtojai pabrėžė ir Emos Dovydaičienės svarbą, ir jos laimėjimą (nors ji ir negavo „oskarą“): pagal režisieriaus pageidavimus ir brėžinius ji pasiuvo visus drabužius.

Visi laimėtojai buvo verti! Matėme juos Los Angeles — premjeroj. Sutinkame su čikagiškių nuomone, parenkant juos geriausiaisiais.

Buvo prasitarimų, kad Los Angeles Dramos sambūris galėjo gauti visus „oskarus“... Palauk! Esame įsitikinę, kad kiti teatro sambūriai irgi ko nors nusipelnė; kad ir ten buvo sužibėjusių talentų, naujo stiliaus, idomių mizan-scenų...

Išsikalbant, pabrėžti šie gyveniniai dalykai: reklama ir pinigai. O ar nebuvo reklamuota? Ar spauda neskyrė vietos nuotraukoms, trumpoms biografijoms? Kartais tiek tegausa ir už viso gyvenimo kūrybą ir darbą.

P pinigai. Remkite pavieniai, nu teikite Lietuvių Fondą, organizacijas, kad teatrus remtų, nes tai vienas svarbiausių lietuviybės gyvavimo būdų. Visa tai tiesa. Bet...kalbėtojai nepaminėjo, kad visuomenė labai remia, pripildydama sales spektaklių metu; net pageidauja dažnesnių spektaklių. Bendruomenė palaiko teatralų kūrybą; kviečiasi į talką aktorius ir kitų renginių metu: literatūros vakarų, koncertų, minėjimų...

Ko dar nebuvo pasakyta? Vaisių metu, mačiau, vienas nuoširdus Dramos sambūrio rėmėjas gerė kelintą stiklą „skacūnas su ledais“ ir vis jaudinosi: kodėl nė vienas kalbėtojas neiškelė, kad šie „oskarai“ — tai išdava beveik 30-ties metų teatrinio darbo Los Angeles mieste? Čia per daugelį metų dirbo Stepas Makarevičius, Elena Tumienė, Gasparas Velička, Juozas Kaributas, Dana Mažeikienė; o didžiąją minėto laiko dalį — režisierė Dalila Mackialienė (Vincas Dovydaičis buvo turbūt visų jos pastatymų aktorius, taigi įgavo gerą patirtį...) Argi šis Dramos sambūris išpruso, iškilo į padan-

### Jono Jurašo spektaklis Muenchene

Gruodžio 16 d. Muenchene įvyko naujo Jono Jurašo spektaklio premjera. Kultūros centre Gasteig, eksperimentiniame teatre „Black Box“ buvo pastatyta Čechovo ir Nabokovo apsakymų motyvais paties režisieriaus Jono Jurašo sukurta pjesė „Saengerin und Lebemann“ (Choristė ir perėjūnas). Vaidina vokiečių aktoriai; dailininkas ir kompozitorius taip pat vokiečiai.

Pagrindinis scenografijos elementas ir spektaklio metafora — geležinkelio bėgiai, nesibaigianti kelionė. Premjeros išvakarėse apie Joną Jurašą ir jo pastatymą rašė dienraštis „Sueddeutsche Zeitung“. Pra-nešimas iliustruojamas pagrindinių spektaklio aktorių Tanya Lukin ir Johannes Wergner nuotraukomis.

Rašytojo Vladimiro Nabokovo našlė, gyvenanti Šveicarijoje, asmeniškai leido inscenizuoti apsakymą „Vikruolis“, kuris iki šiol nebuvo išverstas į vokiečių kalbą. rž

ges tik per vienerius dvejus metus? Visi sutinka, kad režisierius Petras Maželis gražiai pasidarbavo ir pastūmėjo pirmyn; bet svarbi visų patirtis, visų darbas ir iš praeties.

Lietuviuose, deja, įprastas jausmingas vertinimas. Pavyzdžiui, išeina nauja knyga: jau skelbiama, kad — „tokios dar niekad nebuvo, ši reikšmingiausia...“ Gauna kas premiją: o, tai pati viršūnė! Nieko panašaus anksčiau nebuvo! Užmirštami ankstyvieji žingsniai, kuriais dažnai pėda pėdon buvo žengiami. Užmirštami mokytojai, kolegos, pirmakiai, tų pačių idealų žiburiai.

Veikė ir tos garsiai nepasakytos mintys. Puikios buvo vaišės, gerk kiek nori, kalbėk garsiai ar šnibždek į ausį... Viskas — su gera valia, viskas bendram labui. Išsikirstėm ir gerai nusiteikė, ir susimastė.

Žinoma, kad reikia remti Los Angeles Dramos sambūrį! Žinoma, kad reikia gerbti teatralų kūrybinį darbą ir palengvinti jų tolimesnės veiklos žingsnius.

Tegu klesti visi išėivijos, kad ir mėgėjiški, vaidybiniai sambūriai ir teatrai. Žinoma, kad Lietuvių Fondas turėtų juos paremti, nes jie iškelia į aukštumą mūsų dramaturgus, iškelia gražųjį lietuvišką žodį.

A.R.



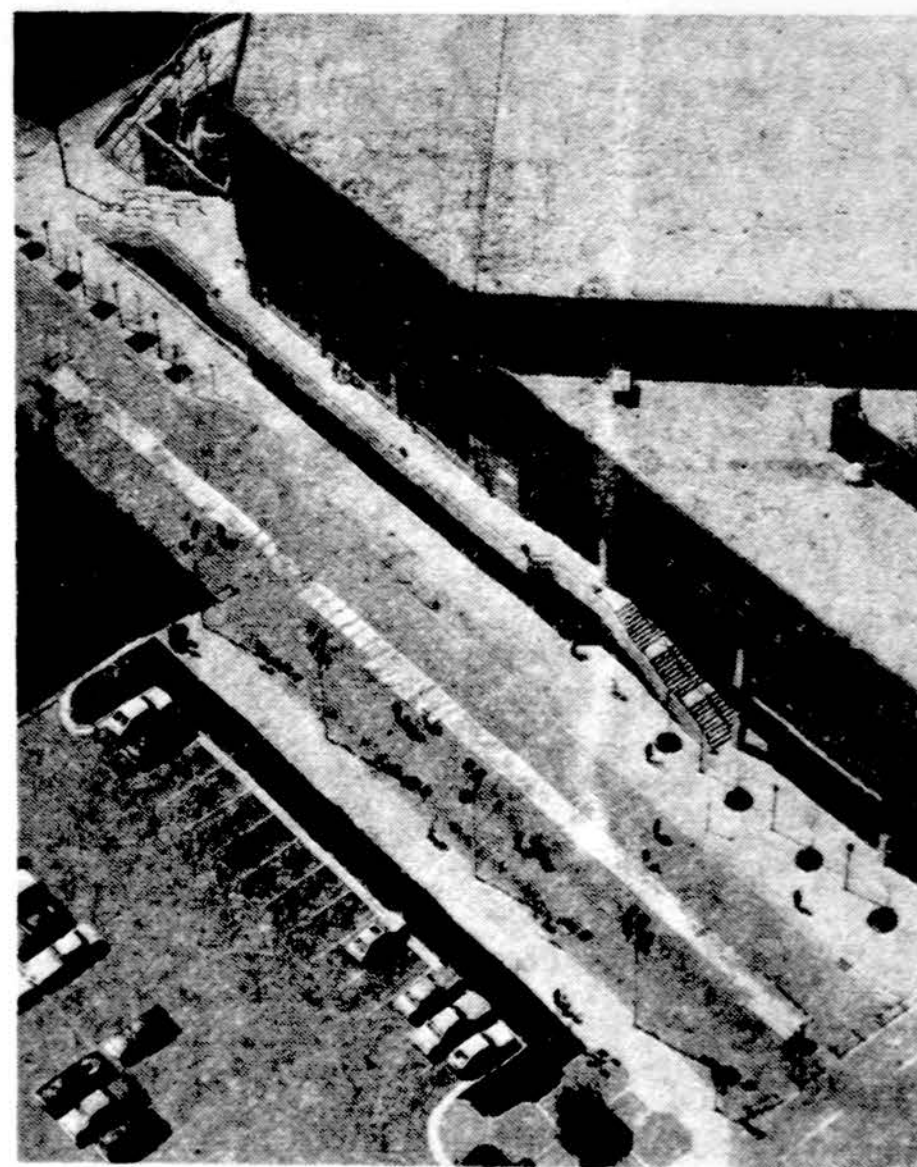
Dailininko Rolando Poška kūriny iš parodos, vykstančios Gilman-Gruen Galleries, 226 West Superior Street, Chicagoje, nuo 1986 m. gruodžio mėn. 5 d. iki 1987 m. sausio mėn. 30 d.

### Susipažinimo vakaronė su dailininku Rolandu Poška

Ji rengiama Chicago Jaunimo centro kavineje penktadienį, sausio 16 d., 7:30 val. vak. Dailininkas Rolandas Poška lietuvių visuomeni mažai pažįstamas, bet amerikiečių tarpe plačiai žinomas. Gimes Skotijoje iš lietuvių tėvų, gyvena Rockford, Illinois. Ten jis turi litografijos spaustuve, kurioje spausdina savo ir kitų dailininkų darbus. Jis pasižymėjo kaip gigantiškų paveikslų tapytojas. Jo „From Blue to Blue“ darbas, 270 pėdų ilgio, buvo išstias Rockforde ant Main gatvės grindinio, kur gerai

ji pamatyti buvo galima nuo aukšto namo arba iš malūnsparnio (žiūr. šiame puslapyje dedama nuotrauka). Poška dartinis meno kūrinius galima pamatyti Gilman-Gruen galerijoje (226 West Superior Street) Chicagoje, kur vyksta jo paroda iki š. m. sausio 30 d.

Chicago visuomenė yra kviečiama su šiuo lietuviu dailininku susipažinti per rengiamą vakaronę Jaunimo centre. Pats dailininkas Rolandas Poška kalbės apie savo kūrybą, rodyt skaidres ir vaizduojas.



Dailininko Rolando Poška kūriny „From Blue to Blue“, išstias ant Main gatvės grindinio, Rockford, Illinois.